

ינואר-מרס 2008 ■ מס' 84 שנה 17

עו לם המים

אגודה ישראלית
למלאות תימאטית

נושאון - ביטאון איל"ת - אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

בעריכת יורם לוביאניקר ואריק שורץ

עורך גרפי: הדי אור

דוא"ל: noson.ed@gmail.com

ת.ד. 62029, תל אביב - יפו 61620

Nos'on ISSN 0792-6448

תוכן העניינים:

	דבר העורך	עמ' 2
גדעון רענן	ממעמקים קראתיך - סיפורן של הצוללות	עמ' 3
	סיפורי בארות בתחילת ההתישבות	עמ' 16
נמרוד דגני	בארץ ישראל	
משה רימר	לבחור בטוב ביותר	עמ' 19
רון ברגר	סיפורי מעטפות	עמ' 22
יורם כהן	הטור של דובוש	עמ' 26
אסף אברהם	הגדרה קולעת בול	עמ' 29
	מכתבים למערכת	עמ' 30
	פתרון החידה הבולאית	עמ' 32

ועד האגודה והפעילים:

יו"ר - ד"ר יהושע מגר (מעלה גיא אוני 228, ראש פינה 12000, 052-8802725)
סגן יו"ר - ד"ר איליה פרנקל (ת.ד. 7186, אשקלון 78170, 07-6762169)
סגן יו"ר - מנחם לדור (ת.ד. 340, הר אדר 90836, 054-4825007)
מזכיר - זהר נוי (ת.ד. 62029, תל אביב 61620, 052-2641769)
גזבר - שלמה וורגן (רח' ברנשטיין 31/22, ראשון לציון 75503, 054-6855951)
חבר ועד - נמרוד דגני (אנה פרנק 6, רמת גן 52526, 050-5339265)
חבר ועד - יורם לוביאניקר (הנמל 40, תל אביב 63506, 054-5402723)
ועדת ביקורת: יוחנן מירז (יו"ר), חגי זהר, משה רימר.
עורכי נושאון - יורם לוביאניקר (054-5402723), אריק שורץ (052-2442502)

שירותים לחברים: נושאון - ארבע פעמים בשנה, נושאונט - ארבע פעמים בשנה, מכירות פומביות, שירותי ספריה תימאטית, מפגשים, סמינרים והרצאות, צוות מומחים, "שבל" (ביטאון התאחדות בולאי ישראל).

דמי חבר (2008): מבוגר - 100 ₪, נוער - 50 ₪.

תאריך אחרון למשלוח חומר לחוברת הבאה: 1.3.08

דבר העורך

שלום לכם,

ההיסטוריה של הצוללות - מימי **אלכסנדר מוקדון** ועד לצוללת הגרעינית של ימינו – עומדת במרכז המאמר המרכזי של גליון זה. המאמר הוא פרי עטו של **גדעון רענן**, חבר איל"ת האוסף את נושא הצוללות והעורך את אוספו לתצוגה. מאמרו של **משה רימר** מדגים באמצעות אוסף הקונכיות שלו אילו פריטים כדאי להציג ואילו עדיף להשאיר בבית. עוד תמצאו בגליון מאמר של **נמרוד דגני** על בארות מים בראשית ההתיישבות בארץ ישראל, על ילדים ומים בבולי הבריאות של ניו-זילנד (הטור של דובוש), ועל דואר צבאי מאניות הצי (פינת המעטפות).

מאז נטלנו על עצמנו את עריכת נושאון הקפדנו על הוצאת העיתון במועדו. הגליון הבא של נושאון אמור היה להתפרסם בראשית אפריל. מאחר ובאמצע מאי תתקיים אליפות העולם לבולאות בתל אביב החלטנו לחרוג ממנהגנו, על מנת לספק מידע עדכני ככל שניתן. הגליון הבא של נושאון יצא לאור, איפוא, בתחילת מאי. הגליון יהיה במתכונת מיוחדת – חוברת גדולה מהרגיל שתופץ בכמות גדולה בתערוכה עצמה.

ביום חמישי ה-10 בינואר יתקיים מפגש נוסף של חברי איל"ת במוזיאון ארץ ישראל ברמת אביב. המפגש הפעם יוקדש לאוספה של **מיכל פייבל** "דינוזאורים – מעליונות להכחדה", אוסף שזכה לאחרונה בפרס הראשון באגף הנוער בתערוכה בשוודיה. בתחילת המפגש יסביר **יעקב שבתאי** את ההבדלים בשיפוט בין אוספי נוער לאוספי מבוגרים. חברי איל"ת מוזמנים לבוא ולחלוק כבוד למיכל על הישגה האדיר, וללמוד על האוסף שלה. המפגש יחל בשעה 5 אחה"צ – נא לדייק.

ואם כבר הזכרנו את נושא הנוער, הרי שבראשון לינואר יצא לאור הגליון הראשון של נושאונצ'יק – ירחון בולאי מקוון לנוער. זה שנים מדברים על הצורך לקרב את הנוער לאיסוף הבולאי, אך ברור כי הפעילות המבורכת הנעשית כיום בקרב הנוער אינה מספיקה. ברור לנו כי האינטרנט הוא המדיום הנכון לתקשורת עם בני נוער כיום, וכי הדגש בעיתון כזה חייב להיות על בולאות תימאטית.

החלטנו, איפוא, כי הגיע השעה שאיל"ת תרים את הכפפה. ברצוננו להודות **לשביט טלמן** שנטלה על עצמה את עריכת נושאונצ'יק ו**לורד קורולבסקי** שהסכימה להיות מנהל האתר. עוד חברים במערכת העיתון החתומים מטה, העורך הגרפי **הדי אור** והאחראי על נושא הנוער באיל"ת, **נמרוד דגני**. נושאונצ'יק יופץ באמצעות הדואר האלקטרוני, וכל חברי איל"ת יקבלו אותו, כשם שהם מקבלים את נושאונט.

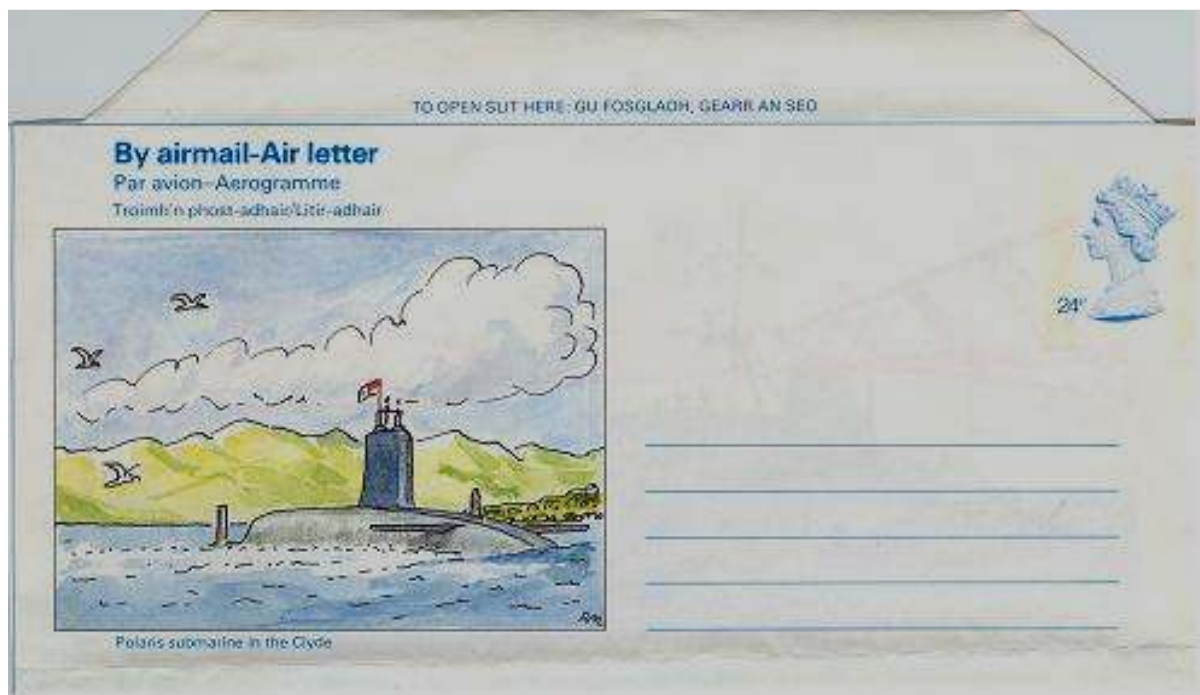
הצלחתו של נושאונצ'יק חשובה לכל הבולאים בארץ, ולחברי איל"ת בפרט. כל עזרה (בכתיבת מאמרים, בהגדלת התפוצה, בסיוע טכני, בביקורת בונה ואף במילות עידוד) תתקבל בברכה. ניתן לפנות למערכת נושאונצ'יק בכתובת nosonchik@gmail.com.

שלכם,

יורם ואריק.

ממעמקים קראתיך – סיפורן של הצוללות גדעון רענן

את חיבתי לבולים ירשתי מאבי ז"ל. כילד צעיר נהגתי להסיר בולים ממעטפות אשר נקרו בדרכי ולסדרם באלבום על פי נושאים - ספורט, בעלי חיים, פרחים, תחבורה וכו'. במשך 22 שנות שרות בחיל הים נשמר איסוף הבולים "על אש קטנה" והוסט בעיקר לתחום הרחב "ים". האיסוף כלל כלי שיט מסוגים שונים (סירות מפרש, אניות ואניות מלחמה), טבע ימי (דגים, יונקים ימיים, אלמוגים וכונניות), והתפרש עד מגדלורים, מגלי ארצות ונווטים ימיים.

צוללת על גבי איגרת אויר בריטית.

בשנת 1999 פרשתי מצה"ל ובמשך מספר שנים גרתי בפריס. בין שאר מעלותיה של עיר האורות ניתן גם לציין את היותה מוקד פילטלי חשוב. בשלב זה הגעתי כבר למסקנה כי נושא "הים" רחב מידי, והחלטתי להתמקד בנושא הצוללות. כיום – שבע שנים אחר כך – יש לי אוסף נרחב בנושא צוללות, ואני מתעתד לערוך אותו לתצוגה בקרוב. מאמר זה סוקר את האוסף שלי, ומתבסס על תכנית התצוגה שהכנתי. אשמח לשמוע תגובות והערות מחברי איל"ת.

אלכסנדר יורד בפעמון צלילה.

1. אבני דרך בהתפתחות הצוללות 1.1 היסטוריה מוקדמת

משחר ההיסטוריה חולם האדם לחקור את מעמקי הים ולצלול כדג – בדומה לחלומו לעוף כציפור בשמיים. מסעות לעולמות תת ימיים קסומים מהווים חלק מהמיתולוגיה של העת העתיקה.

הצב של בושנל –
כלי השיט התת מימי הראשון.

היסטוריונים ביוון העתיקה כתבו על נסיונות לבנות כלי ימי בעל יכולת צלילה. יתכן **אלכסנדר מוקדון** הינו הצוללן הראשון: בשנת 332 לפנה"ס הוא ירד למעמקים בתיבה - מסגרת ברזל מצופה בעור של חמור אשר בתוכה קערת זכוכית. המתקן הורד המימה כשהוא קשור לשרשרת באורך 200 אמה. יתכן כי סיפור זה הנו אגדה בלבד, אולם העקרון של "פעמון הצלילה" נתגלה כבר לפני מאות שנים.

בשנת 1776 נעשה לראשונה שימוש בכלי שייט תת מימי במלחמה, הגם ששימוש זה לא עלה יפה. **דייויד בושנל**, יליד ניו-אינגלנד השיג פריצת דרך בבניית צוללות. ה"צב" (Turtle) - צוללת שימושית ראשונה לאדם אחד - היתה בנויה מעץ בצורת ביצה. ל"צב" היתה יכולת תנועה תת מימית, באמצעות מדחף שהופעל ידנית מתוך הכלי. ה"צב" צויד במוקש במשקל של 70 קילוגרם, והופעל על ידי מתנדב. הצבא הקונטיננטלי, בראשות גנרל **ג'ורג' וושינגטון**, השתמש בצב כנגד אניות הצי הבריטי שעגנו באותה עת בנמל ניו-יורק.

הצעד המשמעותי הבא בפיתוח הצוללת נעשה על ידי אמריקאי ממוצא אירי בשם **רוברט פולטון**. פולטון ראה מחובתו ללחום בצי הבריטי, המעצמה הימית הבלתי מעורערת באותן שנים, שהפריעה לדעתו את חופש המסחר בימים. הוא פיתח נשק אשר "נגדו אין הגנה", כך האמין. היה זה מטען חומר נפץ המובא לאניית האויב באמצעות צוללת. ב-1798 עבר פולטון לצרפת וזכה בחוזה מטעם שר הימיה הצרפתי לבניית הצוללת שלו. ב-24 ליולי 1800 הושקה ה"נאוטילוס" בעיר רואן והניסויים בה החלו.

הנאוטילוס של פולטון.

גופה הצילינדרית, דמוי טורפדו, של הנאוטילוס היה באורך של כ-7 מטרים. הצוללת היתה בנויה מלוחות נחושת אשר חוברו אל צלעות ברזל, והיתה עמידה בפני מים בעומק צלילה של כ-9 מטרים. הנאוטילוס נעזרה בתורן מתקפל ומפרש לתנועה על מימית, ואילו הנעתה התת מימית נעשתה באמצעות מדחף מופעל ידנית. נשקה של הנאוטילוס היה מטען חומר נפץ הנישא על מוט ארוך בחרטומה. הניסויים בה נערכו באזור העיר רואן שעל גדות נהר הסיין ובהמשך במוצא הסיין לים בלה הבר. הניסויים זכו להצלחה יחסית, אך חברי הדירקטוריון הצרפתי ובראשם **נפוליאון** לא התרשמו יתר על המידה וזנחו את הרעיון.

קרל שילדר.

הגנרל הרוסי **קרל שילדר**, מהנדס בהכשרתו, היה הראשון שבנה צוללת עשויה פלדה. הצוללת נבנתה בסן פטרסבורג והושקה במאי 1834. צורתה היתה כצורת הביצה, והיא צוידה בצינור ראייה אופטי (פריסקופ), חומשה במוקשים ימיים וצינורות לשיגור רקטות.

1.2 מלחמת האזרחים האמריקאית – הטבעה ראשונה

שני ציוני דרך ראויים לאיזכור עוד בטרם נגיע למלחמת האזרחים בארה"ב. בשנת 1855 בנה **וויהלם באוור** עבור רוסיה את "שד הים" - צוללת באורך של כ-17 מטר. צוללת זו ביצעה כ-134 צלילות, שהידועה מכולן היתה לציון הכתרתו של הצאר אלכסנדר ה-II. מסופר כי הצוללת לקחה על סיפונה 16 אנשים ובתוכם רביעיית כלי נשיפה אשר נגנו את ההמנון הרוסי בעוד הצוללת נמצאת מתחת לפני הים. נגינתם נשמעה על ידי הצופים שנותרו בחוף.

מונטוריאל וה-Ictineo.

הממציא הספרדי **נרסיסו מונטוריאל** בנה בשנת 1859 את ה-Ictineo, צוללת דמויית דג. ב-1867 הושקה ה-Ictineo II, צוללת באורך 17 מטר ובדחי של כ-65 טון (כלומר, היא דחתה 65 טון מים, על פי עקרון **ארכימדס**). צוללת זו הונעה באמצעות מנוע קיטור, וביצעה 13 צלילות לעומק מירבי של 30 מטר.

בצידו השני של האוקיינוס האטלנטי פרצה מלחמת האזרחים האמריקאית. מייד עם תחילתה, בשנת 1861 עמדו מדינות הדרום בפני סגר ימי הדוק שהוטל על נמליהן על ידי צי הצפון. לסגר זה היו משמעות צבאיות וכלכליות קשות, ואנשי הדרום חיפשו פתרון הולם.

ב-17 בפברואר 1864 בנמל צ'רלסטון נקבעה היסטוריה בתחום הצוללות. צוללת של מדינות הדרום בשם "ה.ל. האנלי" תקפה והטביעה אוניה של מדינות הצפון - קורבטה בשם "האוסטיטוניק". היתה זו הפעם הראשונה בהיסטוריה בה צוללת טיבעה אוניית קרב בעת מלחמה.

"האנלי" היתה השלישית מבין מספר דגמי צוללות שנבנו עבור הדרום על ידי צוות בראשות ה.ל. האנלי. הצוללת עוצבה בצורת סיגר צר וארוך באורך של כ-14 מטר והופעלה על ידי תשעה אנשי צוות. שמונה מתוכם הניעו באופן ידני גל ארכובה לסיבוב המדחף. איש הצוות התשיעי הפעיל את הגאי הצוללת ושלט על משאבות המים והשסתומים השונים לצורך הצללת כלי השייט ושמירה על איזונו.

הצוללת ה.ל. האנלי.

בעת ביצוע התקיפה המוצלחת טבעה ה"האנלי" על כל ציוותה – ככל הנראה עקב חדירת מים מגל שנוצר כתוצאה מהדף הפיצוץ. בשנת 1995 אותרה הצוללת על קרקעית נמל צ'רלסטון, ובשנת 2000 נמשתה לצורכי שיקום ותצוגה במוזיאון.

1.3 על סף בנייתה של צוללת אמיתית

עם סיום מלחמת האזרחים בארה"ב ולאורך מחצית המאה הבאה אנו עדים לתנופת עשייה בתחום בניית צוללות. בשנים 1877-1881, במהלך מלחמת רוסיה – טורקיה

דזבצקי ייצר צוללות
באופן סדרתי.

ולאחריה, בנה הממציא הרוסי **סטפן קארלוביץ' דזבצקי** צוללות עבור הצי הרוסי. תחילה נבנו שני אבות טיפוס, ומהדגם השלישי נבנו חמישים יחידות. היה זה הייצור הסידרתי הראשון של צוללות עבור צי כלשהו אי פעם.

הנסיונות המעניינים ביותר נעשו בארה"ב על ידי שני ממציאים, כל אחד בנפרד, **ג'ון הולנד** ו**סימון לייק**. בשנת 1895 הוכרזה תחרות על ידי משרד הצי האמריקאי, והזוכה היתה ה"הולנד". ה"הולנד" היתה תוצאה של 25 שנות התפתחות הדרגתית, ואובססיה של ממציא נחוש, אשר שאף לבנות צוללת מעשית נושאת טורפדו לתקיפת הבריטים.

תיכנון ה"הולנד" היה מרחיק לכת לתקופתו, ושילב בתוכו מספר מאפיינים שהוכחו כ-50 שנה מאוחר יותר כתכנון האופטימלי לצוללות מודרניות. כך, למשל, נקבע היחס האופטימלי בין אורך גוף הצוללת לקוטרה, הצוללת עוצבה עם מבנה גוף בעל סימטריה צירית גלילית. ההנעה בוצעה באמצעות מדחף בודד הנצב במרכז ציר הסימטריה הגלילית, כן הוכנס סנפיר קטן מימדים.

צוללת מדגם הולנד.

"הולנד" היתה בעלת דחי לצלילה של 74 טון אורכה כ-18 מ' ורחבה כ-3½ מ', הותקנו בה שני מנועים: מנוע שריפה פנימית של כ-50 כח סוס אשר איפשר לה מהירות על מימית של 7 קשרים ומנוע חשמלי מונע מסוללות אשר איפשר לה מהירות של כ-5½ קשרים בצלילה. בחרטומה הותקן צינור בודד לירי טורפדו.

ג'ון הולנד.

עם סיומן המוצלח של הבדיקות וניסויי הים הוזמנו על ידי הצי האמריקאי שש צוללות "הולנד" נוספות, וכך ב-1900 הוקמה שייטת הצוללות הראשונה בצי האמריקאי. שנה לאחר מכן, ולאחר היסוסים רבים, הוקמה על ידי האדמירליות הבריטית שייטת הצוללות בצי הבריטי, לאחר קבלת אישור לבניית צוללות מאותו דגם על ידי מספנה אנגלית.

ג'ון הולנד היה אחרון הממציאים שפיתח צוללת בכוחות עצמו. מקוריותו, ראיתו מרחיקת הלכת ויכולתו יוצאת הדופן לשלב את כלל הטכנולוגיות בכלי שייט מבצעי סללו את הדרך להקמת שייטת צוללות בציים רבים בראשית המאה ה-20.

1.4 ראשית המאה ה-20: מה נעשה בהן?

תכנון צוללות ובנייתן הופקעו מידיהם של ממציאים בודדים והפכו לנחלתם של משרדי הגנה, ציים, משרדי תכנון ומספנות. בפרק הזמן הקצר יחסית עד ראשית מלחמת העולם ה-I נבנו צוללות מדגמים שונים והוקמו שייטות בצרפת, גרמניה, רוסיה, איטליה ואוסטריה.

תפקידן ונחיצותן של צוללות בצי לא היו ברורים באותן שנים. הן נתפסו ככלי הגנתי ושימשו בעיקר להגנת נמלים וסביבתם הקרובה, וכן לביום אויב באימונים של אוניות הצי כנגד צוללות האויב. יכולתן היתה מוטלת תמיד בספק עד אשר הגיעו הגרמנים במלחמת העולם ה-1 ונתנו את התשובה המוחצת באשר לנחיצותן והשימוש בהן.

100 שנה להקמת שייטת הצוללות הגרמנית.

צוללת רוסית מדגם Bars.

בפרוץ מלחמת העולם הראשונה (אוגוסט 1914) קבע החוק הבינלאומי כי: "אוניית מלחמה, ובכלל זה צוללת, יכולה לעצור ולבצע חיפוש באוניית סוחר, היה וימצא בה מטען המוגדר כמסייע לאויב בזמן מלחמה ניתן להשתלט עליה, להעלות על סיפונה צוות ולהשיטה לנמל קרוב. בנסיבות מיוחדות ניתן להטביע אוניית סוחר, זאת לאחר מתן אזהרה ברורה ומתן אפשרות לאנשי צוותה לנטוש את האונייה ולהתפנות אל סירות ההצלה".

ניסוח החוק לא תאם את אופיה ודרך פעולתה של הצוללת ולכן הכריזו הגרמנים בפברואר 1915 על שטחי ים רבים כאזורי מלחמה. הם ראו בכך "מתן אזהרה ברורה", והודיעו כי אונייה הנכנסת לאזורי מלחמה אלה עלולה להיות חשופה להתקפה ללא כל אזהרה מוקדמת. בכך הכריזו, למעשה, על מלחמת צוללות בלתי מרוסנת.

באותם ימים הדרך היחידה לחצות את האוקיאנוס האטלנטי מ"העולם הישן" (אירופה) ל"עולם החדש" (אמריקה) היתה באמצעות אוניות נוסעים. לצורך כך שייטו בין שתי היבשות אוניות נוסעים רבות. חלקן היו גדולות מאוד, מפוארות ומהירות על מנת לספק את הביקוש הגובר לחציה מהירה ונוחה של האוקיאנוס.

ה"לוסיטניה" היתה אונית נוסעים גדולה ומפוארת, ששייטה לאורך הקו מבריטניה לאמריקה. במאי 1915 תקפה צוללת הצי הגרמני U-20 באמצעות טורפדו את אוניית הנוסעים ליד חופי אירלנד וטיבעה אותה על נוסעיה. רק 18 דקות חלפו מרגע הפגיעה ועד שהלוסיטניה ירדה למצולות, ועימה 1198 גברים נשים וטף. רק 123 מנוסעי האוניה הספיקו להגיע לסירות ההצלה ושרדו. יש הטוענים כי הטביעה המהירה מוכיחה בעליל כי באוניה היה

הטבעת הלוסיטניה.

גם משלוח תחמושת מארצות הברית לאנגליה, כפי שטענו הגרמנים. דעת הקהל בארצות הברית הגיבה בזעזוע לתוצאות התקיפה, ונוצר סחף כנגד גרמניה. אין ספק

כי הטבעת הלואיטניה תרמה להחלטת ארצות הברית להצטרף למלחמה לצד בנות הברית (באפריל 1917).

1.5 סיכום מלחמת העולם ה-I והערכות לקראת המלחמה הבאה

סיכום המלחמה, בכל הקשור בצוללות, הורה על יתרון בולט לצד הגרמני. אוניות סוחר של בנות הברית בנפח כולל של למעלה מ-11 מיליון טון טובעו. הצי של בנות הברית (בעיקר הצי הבריטי) עסק בניסיון לסוכך על אוניות הסוחר, לאתר ולתקוף צוללות גרמניות. הגרמנים איבדו כ-200 צוללות אשר בנייתן היתה זולה יחסית, והן הופעלו על ידי צוות מצומצם של כ-40 ימאים. תפיסת העולם של הצי, הטקטיקות והאסטרטגיות קיבלו תפנית חדה, והצוללות החלו כובשות את מקומן המרכזי בצי העולם.

U-30 צוללת גרמנית מדגם Type VII-A

לקחי מלחמת העולם ה-I נלמדו, ובהפוגה שבין שתי המלחמות שוכללו צוללות בכל הנוגע לטווחי הפלגתן, עומקי הפעולה, מהירותן, מהירות הצלילה שלהן, מיכשור הניווט והקשר וכמובן חימושן - טורפדו בעל יכולות ניווט, הנעה וטווח משופרים. למלחמת העולם ה-II נכנסו המעצמות כששרשותן צוללות רבות יותר ומשוכללות יותר, אך עקרונית לא היו צוללות אלו שונות מהצוללות של סוף מלחמת העולם ה-I.

1.6 מלחמת השיירות וטקטיקת "להקת זאבים"

בראשית מלחמת העולם ה-II היה ה-Type VII דגם הצוללות הנפוץ בצי הגרמני. דגם זה שופר לאורך שנות המלחמה ויוצר במגוון וריאציות בכמות של למעלה מ-700 יחידות. "סוסי העבודה" היו ה-Type VII-C U-boat בדחי 860 טון, אורך 67.50 מטר ורוחב 6.20 מטרים. המהירות העל מימית של הצוללות הגרמניות היתה 17 קשר, והמהירות התת מימית $7\frac{1}{2}$ קשרים. צוללות אלו היו בעלות טווח פעולה על מימי של 8,500 מייל ותת מימי של 94 מייל, עם עומק צלילה של 220 מטר. מבחינת חימוש עמדו לרשותם 4 משגרי טורפדו בחרטום ואחד בירכתיים ובסך הכל 14 נשקי טורפדו, וכן תותח חרטום בקוטר 88 מילימטר.

הצוללות הגרמניות פעלו כ"להקת זאבים" והטביעו את הספינות של בנות הברית.

מלחמת השיירות התנהלה באוקינוס האטלנטי בו תקפו הגרמנים שיירות אספקה לאי הבריטי ומאוחר יותר לרוסיה בניסיון לסייע למאמץ המלחמתי בחזית המזרחית. הגרמנים השתמשו בטקטיקה שזכתה לכינוי "להקת זאבים", על פיה צוללת שאיתרה שיירת אספקה המתינה מספר ימים ועקבה מרחוק אחר השיירה ובו בזמן התקבצו לאותו אזור גאוגרפי מספר צוללות נוספות. כאשר נקבצו 5-7 צוללות הותקפה השיירה. את ההפלגה אל אזורי התצפית

והמארב נהגו הצוללות הגרמניות לעשות בשיוט על מימי ובעיקר בלילה. בשעות היום נהגו לצלול לפרקי זמן קצרים לצורכי התחמקות מגילוי על ידי האויב (מטוסי סיור או אוניות). התקיפה נערכה בעיקר בשעות הלילה: ההתגנבות אל קירבת השיירה נעשתה בצלילה. התקיפה עצמה החלה בירי טורפדו תוך כדי צלילה ונמשכה בירי תותחים בהפלגה על השטח.

מרדף אחרי צוללות.

שיאה של מלחמת השיירות באטלנטי נערך בין יולי 1940 ודצמבר 1941. בנות הברית מצידן פיתחו במקביל את מכשיר הגילוי התת מימי ASDIC (סונאר) ואת המכ"מ (מגלה כיוון ומרחק- מכשיר גילוי באמצעות גלים אלקטרומגנטיים שהותקן על גבי אוניות ומטוסים). נוכחותם באוויר של מטוסי סיור ימיים נושאי מכ"מ הכריחו את הצוללות לשהות פרקי זמן ארוכים יותר מתחת למים וכורח זה הוא שהאיץ את פיתוחו של ה"שנורקל".

ה"שנורקל" (תורן השינור בעברית) הגרמני היה צינור, אשר הזדקק מסיפון הצוללת וקישר את הצוללת לאויר החופשי שמעל פני הים. בכך איפשר השנורקל אספקת אויר לצוללת, והיא יכלה לנוע תוך כדי צלילה בסמוך לפני המים. מהירות הצוללת הואטה אמנם, אך עתה היא יכלה לחמוק מהמכ"מ, ובמקביל לטעון את מצבריה לקראת צלילה נוספת.

1.7 סיום מלחמת העולם ה-II

במהלך המלחמה נבנו בגרמניה כ-1,200 (!) צוללות, אם כי לא כולן הושלמו ונטלו חלק במערכה. צי הצוללות טיבע אוניות סוחר בנפח של מעל 14 מיליון טון מתוך שירות האספקה של בנות הברית. מנגד הוטבעו כ-821 צוללות גרמניות. כ-56% מסך הטבעות הצוללות נזקפו לזכותם של מטוסי הסיור והתקיפה הימיים.

בדומה למלחמת העולם ה-I, ניתן לומר כי עיקר הפעילות הימית בתחום הצוללות באה לידי ביטוי בתקיפת שיירות אספקה והטבעת אוניות סוחר. סיכול פעילות זו גזלה משאבים יקרים מצד בנות הברית וריתקה אליה פעילות ימית ואווירית עצומה. לפעילויות אלה היתה השפעה אסטרטגית על ניהול מהלכי המלחמה וקביעת מדיניות המנהיגים. כמובן שהתקיימו גם פעילויות נוספות האופיניות לצוללות (איסוף מודיעין, הנחתת כוחות קומנדו, מיקוש מבואות נמלים, מארבים ותקיפת אוניות צי) אך השפעתן היתה בעיקר ברמה הטקטית.

מבחינת תורת הלחימה בולט המעבר ההדרגתי מהפלגה על השטח לפעילות מתמשכת בצלילה כפועל יוצא של הכנסת ה"שנורקל" לשימוש. בהתאם גבר השימוש בנשק הטורפדו (בו נעשה שימוש בזמן הצלילה) והצטמצם השימוש בתותח החרטום עד כדי ביטולו.

1.8 הצוללת הגרעינית והמלחמה הקרה

עם נפילתן בשבי של צוללות גרמניות בסוף המלחמה והעברתן לצי בריטניה, ארה"ב וברית המועצות הועבר גם הידע והטכנולוגיה הקשורים בהן. הציים השונים החלו ליישר קו עם ה-U-Boat Type XXI הגרמני. החלה להשתרש התפיסה של צוללת ככלי שייט בעלת יכולת שהייה ארוכה מתחת למים ופחות ככלי הנע על פני השטח.

חותמת ביול אמריקאית המציינת 60 שנה להקמת צי הצוללות האמריקאי. ה"הולנד" - צוללת הצי הראשונה - מצוירת בחלקה העליון של החותמת, ומתחתיה צוללת גרעינית הנושאת טילי "פולריס" בליסטיים. חרף הבדלי המימדים ניתן לראות את הדימיון הרב בצורת הגוף הבסיסית.

הצי האמריקאי ניהל מחקר מעמיק אשר מטרתו היתה "השגת יעילות הנעה מירבית בתנועה בצלילה על חשבון יכולות הפלגה על פני השטח". החוקרים הגיעו למסקנה שהצוללת האופטימלית היא בעלת מבנה גוף מוארך עגול וסימטרי דמוי סיגאר. הוכח כי הגוף צריך להיות חלק ככל האפשר, שהסנפיר צריך להיות קטן מידות יחסית, ושהצוללת צריכה לנוע באמצעות מדחף אחד במספר נמוך של סיבובים לדקה. באופן לא מפתיע הגוף ה"חדש" דמה בצורתו וביחס האורך לקוטר לזה של צוללת "הולנד" מראשית המאה - עובדה הממחישה את יכולותיו של הולנד והבנתו המעמיקה בתחום.

האלבקור נבנתה כצוללת קונבנציונלית להדגמה ובחינה של תפיסה חדשנית של מבנה הגוף. האלבקור נבנתה בדחי לצלילה של 1,850 טון, אורכה כ-64 מטר ורוחבה/קוטר כ-8.4 מטרים. הצוללת החלה את ניסויי הים בשנת 1953 ושברה את שיאי המהירות לאותה עת:

מעטפה קשורה של האלבקור.

מהירות על מימית של 25 קשרים ומהירות תת-מימית מרשימה, גם במושגים של ימינו, של 33 קשרים (כלומר כ-60 קמ"ש).

האמריקאים גם היו הראשונים לפתח כור גרעיני קטן המותאם לכלי שייט. הכור הותקן בצוללת "נאוטילוס", אשר תכלית בנייתה היתה לבחון את הישימות הטכנולוגית של כור גרעיני כמקור אנרגיה להנעת צוללת. הנאוטילוס, עם דחי בצלילה של כ-4,060 טון

יובל ה-50 להשקת הנאוטילוס.

צוללות קונונציונאליות באיראן וברזיל.

צוללות גרעיניות-רוסית, אמריקאית ובריטית (מימין לשמאל).

ואורך של 98.5 מטרים, הונעה באמצעות כור גרעיני בהספק אדיר של 15,000 כח סוס. הצוללת הושקה ב-21.1.1954 וכשנה מאוחר יותר יצאה לים. בתאריך היסטורי 17.1.1955 דיווחה הנאוטילוס "Underway on nuclear power". במהלך שנותיה הראשונות שברה ה"נאוטילוס" את שיא השהייה הממושכת מתחת לפני המים, חצתה לראשונה את הקוטב הצפוני בצלילה ועוד. למרות שהנאוטילוס נועדה להיות

מדגים טכנולוגי היא שרתה בצי כצוללת מבצעית לכל דבר במשך 25 שנים עד שנת 1980. כיום הנאוטילוס היא אוצר לאומי ומוצגת במוזיאון הצי בקונטיקט.

מתקופה זו ועד ימינו נחלקות הצוללות לשני ענפים בהיבט צורת הנעתן: הצוללות הקונבנציונליות מונעות באנרגיה חשמלית ודורשות טעינת מצברים באמצעות מנוע דיזל וביצוע שינור - הפלגה קרובה לפני השטח לצורך כך. אלה הן ממשיכות דרכן האבולוציונית של צוללות העבר. צוללות אלה מפותחות ומיוצרות בעיקר על ידי מדינות מערב אירופה-שבדיה, הולנד, אנגליה, צרפת, ספרד ואיטליה. מדינות אלה בונות צוללות בכמויות קטנות ובעיקר לצרכי צי מדינתם ובכמויות ספורות לצרכי ייצוא. גרמניה היא המדינה הדומיננטית ביותר בכל הקשור לתחום בניית הצוללות עם ייצור של כמה עשרות לשרות הצי הגרמני וייצוא של עוד מספר עשרות למדינות רבות בעולם.

הצוללות הגרעיניות מונעות באמצעות טורבינת קיטור. אנרגיה זו מופקת מכור גרעיני ואינה דורשת כל קשר עם האויר החיצון. לצוללות אלה יכולות שהייה תת-מימיות כמעט בלתי מוגבלות ומהירות שיט גבוהה. פיתוחן ובנייתן של צוללות מסוג זה הינה נחלתן של המעצמות אשר מפתחות ציים בעלי יכולות אסטרטגיות וטקטיות, בראש ובראשונה ארה"ב וברית המועצות, ואח"כ רוסיה, בריטניה, צרפת ומאוחר יותר סין.

ה"מלחמה הקרה" האיצה את התפתחותן של הצוללות ודחפה לכיוונים חדשים - צוללות התקיפה הגרעיניות. מכאן ואילך הצוללת הגרעינית היא גם נושאת טילים בליסטיים בעלי ראש נפץ גרעיני. ניידותה, חשאיותה ועוצמתה האש הגלומה בטיל בליסטי המשוגר מצוללת בעלת הנעה גרעינית הופכים אותה למכונת המלחמה הקטלנית ביותר שנוצרה על ידי האדם, ובכך למכשיר יום הדין המושלם.

גלוית מירב לרגל השקת ה"רדוטבלי" – הצוללת הגרעינית הצרפתית הראשונה הנושאת טילים בליסטיים. שיגור הטיל מופיע גם בבול ובחותמת, אבל הגלויה מבליטה אותו.

כבר בשנת 1948 נעשו הנסיונות הראשונים בשיגור טילים מצוללת. חמש שנים אחר כך שוגר לראשונה טיל ימי מבצעי מהצוללת רגולוס, ובשנת 1960 שוגרו לראשונה טילי הפולאריס בעלי ראש הנפץ הגרעיני. באותו יום זה התוודע העולם לאמצעי הלוחמה האולטימטיבי.

2. שימושים לא צבאיים

צוללת הצי האמריקאי נאוטילוס מסמנת מהפיכה אמיתית בעולם הצוללות. הנאוטילוס היתה הצוללת הראשונה שהונעה בכח כור גרעיני. במקביל נפתרה בעיית טיהור האוויר בחלל הצוללת, וכך נתקבל כלי בעל יכולת שהיה כמעט בלתי מוגבל מתחת לפני המים. ההגיון מחייב להבחין בין כלי שייט מסוג זה לבין הצוללות הישנות, הקונוונציונאליות. צוללות אלו פועלות על פני המים או בסמוך אליהם. ההגבלה נובעת הן מצרכי טיהור האוויר בפנים הצוללת, והן משום שמערכות ההנעה מבוססות על מנועי שריפה לסוגיהם. זמן הצלילה בצוללות קונוונציונאליות נמדד בשעות, או ביממה לכל היותר.

צוללת עם תחתית וחלונות שקופים לצורכי תיירות.

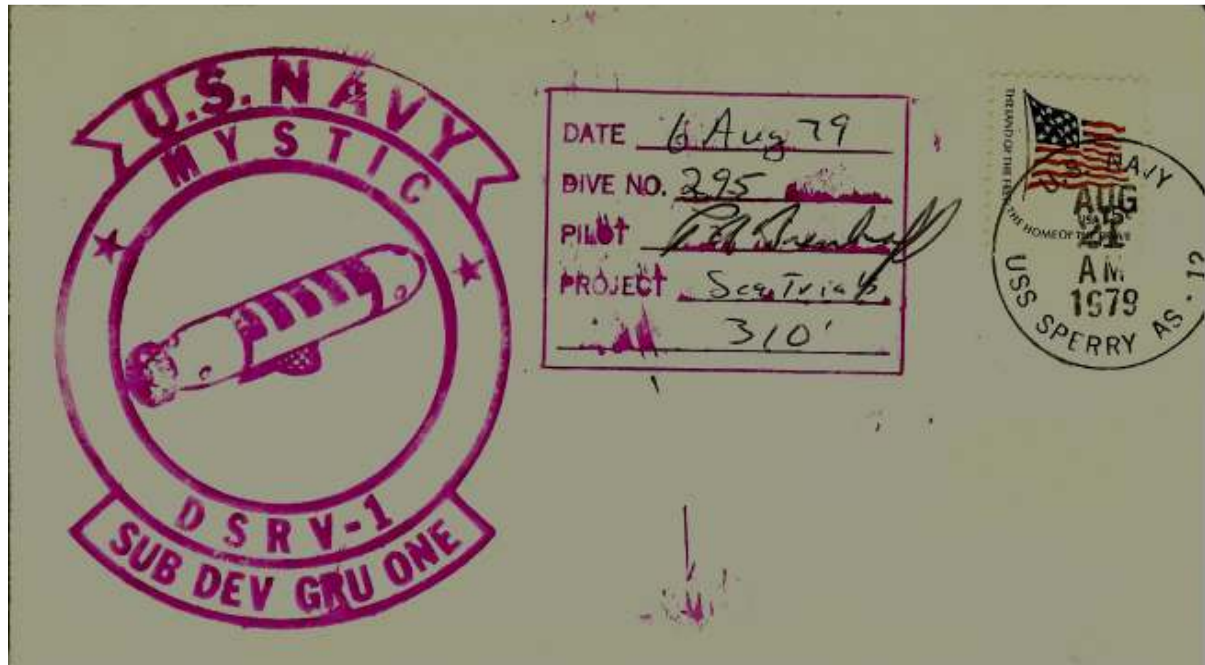
צוללת בלתי מאוישת למחקר וצילום תת מיימי.

צוללת לצרכי מחקר אוקיאנוגרפי.

למרות זאת, האבחנה המקובלת היא בין צוללות לשימושים צבאיים (הנקראות Submarines בלעז) לצוללות לשימושים אזרחיים (הנקראות בלעז Submersibles), כלומר בעלות יכולת צלילה). ההנחה בחלוקה זו היא, שעבור שימושים אזרחיים זמן השהייה מתחת לפני המים הוא פרמטר משמעותי פחות.

צוללות מסוג Submersible משמשות בעיקר להנצלה- הצלת לכודים בצוללת מתחת לפני המים - ולמחקר אוקיאנוגרפי. לקבוצה זו משתייכים גם כלי שייט קטנים נוספים בעלי יכולת פעילות תת מימית, כגון צוללות בעלות חלונות ותחתיות שקופות לצרכי תיירות, פעמוני צלילה לסוגיהם, צוללות מחקר בלתי מאויישות וכלים לצילום ועבודה תת מימית המופעלים מרחוק.

צוללת ההנצלה אמריקאית DSRV. שים לב לחותמת המתארת את תאריך הצלילה, מספרה, אתר הצלילה ושם מפקד הצוללת.

3. צוללת מהספרים - הנאוטילוס של ז'ול ורן

אין ספק כי המפורסמת בכל צוללות ה"נאוטילוס" היא זו המכבבת בספרו הבידיוני של הסופר הצרפתי **ז'ול ורן**, 20,000 מיל מתחת למים, אשר יצא לאור ב-1870. צוללת זו נקראה על שמה של הצוללת אותה פיתח ובנה רוברט פולטון ב-1800. למרות שחלפו כ-140 שנה מאז פורסם, רומן בידיוני סוחף ומרתק זה עומד במבחן המציאות גם כיום.

הספר פותח בכך שהאניה "אברהם לינקולן" יוצאת לים בניסיון לצוד מפלצת ימית הנוגחת אוניות סוחר מתחת לפני המים ובכך גורמת לטביעתן. אל המשימה יוצאים פרופסור ארנו ומשרתו הנאמן קונסיל, וכן נד לנד צייד ליוויתנים מנוסה ובעל שם. בהמשך העלילה מתברר שהמפלצת הינה ה"נאוטילוס" - כלי תת ימי גדול ורב עוצמה. כאשר נד לנד מנסה לתקוף אותה

הנאוטילוס של ז'ול ורן – גלוית מירב.

באמצעות הצילצול מתברר כי גופה עשוי מתכת. פרופסור ארנו נופל בשבי ומועלה לסיפון ה"נאוטילוס", ויחד איתה אנו יוצאים למסע מופלא במעמקי הים ומתוודעים אל מסתורי הטבע התת ימי ואל צפונותיה ומורכבותה הטכנית של הצוללת.

צוללת בדייונית זו מתוארת על ידי ז'ול וורן "כיצירת פאר המכילה יצירות פאר". מפקדה הנו קפטן נמו - אדם המצטייר כבעל השכלה רחבה אך אקצנטרי בהתנהגותו. הנאוטילוס מתוארת לאורך העלילה לפרטים: היא מכילה אוסף אומנות וספריה עשירה, אוסף נרחב של יצורים ימיים אשר ברובם אינם מוכרים למדע של אותה העת, חדר אוכל רחב מימדים מרוהט בעושר רב ובו עוגב אשר לעת ערב נוהג לנגן בו קפטן נמו.

אשר לפרטיה הטכניים קפטן נמו מפרטם באזניו של ארנו: "גופה החיצוני עשוי פלדה כשהוא מכיל בתוכו גוף נוסף ושניהם מחוברים זה לזה באמצעות צלעות "T". צורתה גליל מוארך וקצוותיה חרוטים מחודדים כצורת הסיגאר... אורכה כ-70 מ' והיא דוחה כ-1,490 טון... לצורך צלילה ועליה אל פני השטח היא מצוידת במיכלי צלילה ומשאבות אשר ביכולתן להתגבר על לחץ הים הסובב אותה.... הצוללת מצוידת בזוג הגאי עומק הממוקמים במרכז הכובד משני צידי גופה ולה מדחף בודד בקוטר של כ-6.5 מ'". בהמשך העלילה מתברר כי מהירותה מגיעה עד כדי 50 קשרים והיא מונעת באמצעות

מצברים של כספית - נתרן. הנאוטילוס היא בעלת יכולת שהיה מתחת למים של עד 5 יממות, אך לצורך טיהור האויר שבתוכה נדרשת הצוללת לעלות אל פני השטח. את מי השתיה מפיקה הצוללת מתוך מי הים ואת המזון לצוות נוהגים לאסוף בקרקעית הים.

4. צוללות בחיל הים הישראלי

שיטת הצוללות בחיל הים הישראלי הוקמה ב-1959 עם רכישתן של שתי צוללות בריטיות מתקופת מלחמת העולם ה-II. היו אלה צוללות מיושנות מדגם "S", אשר שופצו טרם מכירתן.

המשך התקדמותו של חיל הים בתחום היה על ידי רכש שלוש צוללות נוספות בראשית שנות ה-60. גם צוללות אלו היו מתוצרת בריטית, ואף הן

דף מזכרת של השירות הבולאי לזכר חללי הצוללת דקר.

מתקופת מלחמת העולם השניה, אם מדגם "T", המתקדם יותר. הצוללות עברו "מתיחת פנים" מסיבית ושיפוץ יסודי על מנת להתאימן לצרכי שדה הקרב הימי של סוף שנות ה-60. בינואר 1968 בעת הפלגתה ארצה טבעה הצוללת אח"י דקר בהיותה בצלילה. הצוללת אותרה כ-30 שנה מאוחר יותר בטווח של כ-250 מילים ימיים מזרחית לחופי מדינת ישראל על נתיב השייט בדרכה לנמל חיפה.

במחצית השניה של שנות ה-70 נבנו בבריטניה על סמך תיכנון גרמני שלוש צוללות חדשות עבור חיל הים. היה זה דגם ה"גל" אשר הותאם במיוחד לצרכי החייל. הצוללות הוצאו משרות כעבור כ-25 שנה. במחצית השניה של שנות ה-90, כאשר צוללות ה"גל" התקרבו לסוף דרכן, הוכנסו לשרות שלוש צוללות מדגם "דולפין". צוללות אלה תוכננו ונבנו בגרמניה על בסיס אפיון יחודי של חיל הים הישראלי.

גדעון רענן הוא בנו של מפקד אח"י דקר, יעקב רענן ז"ל. אוסף הצוללות שלו ואתר האינטרנט של האוסף מוקדשים לזכר אביו.
כתובת האתר: www.submarinesonstamps.co.il
כתובת לתגובות: raanan18@zahav.net.il

דמי חבר באיל"ת לשנת 2008

דמי החבר באיל"ת לשנת 2008 נותרו ללא שינוי - 100 שקל (לנוער 50 שקל בלבד). את דמי החבר יש לשלוח לגזבר האגודה, שלמה וורגן (רח' ברנשטיין 31/22, ראשון לציון 75503). המחאות יש לרשום לפקודת איל"ת.

בסוף ינואר תעודכן רשימת החברים, ומי שלא ישלם עד אז יפסיק לקבל את שלושת הביטאונים של האגודה (נושאות, נושאות והעיתון החדש לנוער נושאונצ'יק), וכן את בטאון ההתאחדות - שובל. אין באפשרותנו ואין בכוונתנו לשלוח תזכורות חוזרות ונשנות בעניין זה.

אנא, חיסכו לכולנו את חוסר הנעימות ושלחו את דמי החבר לשנת 2008 עוד היום!

סיפורי בארות בתחילת ההתיישבות בארץ ישראל נמרוד דגני

הבאר הראשונה של כפר סבא שוקמה, והיא כיום אתר תיירות.

הקריאה "מצאנו מים" מלווה את ראשית ההתיישבות בארץ. החלוצים גאלו את אדמות הארץ מתוך כוונה לעבדם לחקלאות. על פי התפיסה הציונית היהודים לא באו לארץ ישראל כדי לעסוק בה במסחר, אלא כדי לחרוש לזרוע ולנטוע, ולהיות תושבי קבע בארץ ישנה חדשה זאת. ברור, כי לא ניתן לקיים ישוב ללא מים, כל שכן ישוב חקלאי. לפיכך חפירת באר הייתה בבחינת צו השעה. בנוסף, הייתה לחפירת הבאר משמעות סמלית, כהכרזה על כוונת התיישבות ארוכת טווח. סיפורים רבים מלווים את דרך החפירות והקידוח. מתוכם בחרתי להביא שני תיאורים הקשורים לבארות של פתח תקווה ושל ראשון לציון, והקשורים לקריאה - "מצאנו מים".

שביתת קבלנים בכריית הבאר הראשונה של פתח תקווה

חשיבות בארה של פתח תקווה הייתה בכך שלמעשה הקנתה לישוב שזה עתה קם (בשנת תרל"ח - 1878) חיים חדשים, ונתנה לתושבים תקווה רבה לביסוסו של המקום. מראשית ההתיישבות ועד לחפירת הבאר היו המתיישבים נאלצים להרחיק מהלך שעה ויותר על מנת לשאוב ממימי נחל הירקון. למאמץ הנדרש התלוו גם חששות תברואתיים, עקב איכות המים הירודה בירקון.

חפירת הבאר נעשתה בידי קבלנים מיפו (תל אביב הוקמה רק שלושים ואחת שנה אח"כ), ומסתבר שהיא הייתה מלווה בסכסוך עבודה ושביתה. באחד מספרי מצאתי את עדותו של **טוביה סלומון** על ייסוד פתח תקווה ובו הוא מתאר את שביתת הקבלנים בעת הכרייה:

"בהתחלת חפירת הבאר עמדו הקבלנים והכריזו שביתה, וזה הדבר: הקבלנים שקיבלו על עצמם את חפירת הבאר ובניינה, טענו בחשבונם. הם חשבו בתחילה שבמקום הזה ימצאו המים בעומק של 16-18 מטר ולא יותר מזה, על סמך זה העריכו חשבונם וקבעו מחיר מתאים לכל מטר על פי ההפרש הקיים בין החפירה הסמוכה לחולית הבאר ובין זו המעמיקה והולכת, שהיא קשה הרבה יותר. הקבלנים החלו בעבודת חפירת הבאר ועבדו עד שהגיעו לעומק של 18 מטר. ואולם כיוון שהגיעו אל הקו הזה ואת המים לא מצאו, עמדו ובטלו את החוזה ושוב אל יפו, אחרי שהשמיעו את השערותם שבגבעה זו לא ימצאו מים לעולם. הדיבה הזאת מצאה אוזן קשבת אצל היהודים הנמצאים במושבה, ונתעוררה בלבם הדאגה פן ירד לטמיון כל כספם ויגיעם שהשקיעו במקום הזה. ואולם- עד מהרה ומייסדי המושבה נשתוו עם הקבלנים והחופרים, אחרי שהגיעו לעומק 21 מטר, הריעו מתוך נבכי הבאר: "מצאנו מים!" הבשורה הזאת הייתה

*למתיישבים היגעים כמים לנפש עייפה. עתה ראו עין בעין כי תודות לאל דרכם
צלחה, אחרי שנמצא המקום הזה מוכשר למקום אדם ובהמה."*

היום ההוא נרשם על ידי המתיישבים בספר זיכרון לאמור: "ביום א' כסלו, שנת תרל"ט
(27 בנובמבר 1878) מצאנו מים". **יואל משה סלומון** בישר את הבשורה לחברים
ולשאר חובבי הישוב בירושלים והשמחה רבתה.

עם סיום החפירה, במהלך מספר שבועות של
עבודה נוספת, שכללו את הבאר. שמו על פיה
גלגל להעלאת המים והתקינו תעלה בנויה
מאבן על מנת להשקות בהמות. אז המקום
החל לפרוח, זרם של חיים חדשים הציף את
המקום. פתח תקווה החלה להתפרסם
בסביבה, רבים מהפלחים והערבים העוברים

בסביבה החלו לפקוד אותה וכוונו את מסלול הליכתם דרכה, תוך ידיעה, שתמיד
מוצאים מים חיים להרוות את צימאונם ואת צימאון הבהמות, תוך שהם מתקבלים
בסבר פנים יפות. ב-10.8.1949, לציון 70 שנים לחפירה, הונפק בול "בארה של פתח
תקווה" בערך של 40 פרוטה על פי עיצובו של **אוטה ואליש**.

התלהבות של שמחה אחזה בבני ראשון לציון עם גילוי המים
ההתיישבות בראשון לציון התבססה בראשיתה על מקורות מים של בית דגן. פעמיים
ביום, עם בוקר ואחה"צ, הייתה יוצאת שיירת גמלים בראשות **ישראל (ליוליק) פיינברג**
לבית דגן. ייחודה של שיירה זאת היה שלגמלים הייתה רתומה עגלה... ועליה חבית
מים. דבר זה התמיה מאוד את בני הארץ הערבים שלא נהגו לרתום גמלים כסוסים.

מצאתי את עדותו של **ד"ר חיים חיסין** מראשוני המושבה המתאר את מצוקת המים
ואת סיפור בארה של ראשון לציון משנת תרמ"ב (1882):

*"בכל חליפות השמחה והצער, שעלו בחלקה של המושבה מיום היווסדה, לא
חדלה להכביד עליה עננת אימים אחת: הבאר כבר הגיעה לעומק של 30 מטר,
ומים עוד לא עלו. שאלת המים המכריעה, שבה תלוי כל עצם קיומנו במושבה, לא
נתנה מנוח לאיש. הטרידה אותנו המחשבה, האומנם נהיה אנוסים להתפזר...
יום יום נאסף קהל על יד הבאר, עומד ומייחל לבשורה המרנינה – ושב בראש
מורד... נפוצה שמועה, שעל פי המפה הגיאולוגית שבידי אדם אחד, ימצאו המים
במקום זה רק בעומק של 75 מטר..."*

חיסין ממשיך ומתאר את הייאוש ואת ההמתנה למקדח שיגיע מפאריז, שבעזרתו יוכלו
להתחקות למרחק שעד לקו המים. לכשהגיע המקדח

*"הקימו על הבאר מנגנון וצריך היה להתחיל בעבודה. היות וערבים לא התאימו
לעבודה זו, רצו אחדים מהאיכרים לרדת, אך כשנתלו על פי באר פעור, התחיל
ראשם סובב, כמעט שהתעלפו... התנדבנו אני ועוד שניים, העבודה בתוך הבאר
הייתה קשה מאוד, יום שלם שהינו בבאר, צרכי אוכל היו מורידים לנו. בעלותנו
בערב למעלה, היו ממטירים עלינו שאלות מרוב צפיה..."*

שבעים לראשון לציון: באיור הצד נראה סמל העיר ובו הבאר והכתובת מצאנו מים. האיור פרטי, ולכן אינו ראוי לתצוגה.

בעזרת אותו מקדח התקדמו החופרים לעומק של עשרה מטרים נוספים עד שנתקלו בסלע גיר קשה. עוביו של הסלע היה כ-75 ס"מ, ועל פיצוחו הם עמלו עוד כעשרה ימים. אז הם נתקלו בשכבת טיט חום, העמיקו לחפור ו-

סמל העיר ראשון לציון על גבי בול. אף שהבול מובא בהגדלה לא ניתן להבחין במילים "מצאנו מים".

"אחרי שקדחנו כבר 13 מטר, התחיל המקדח להעמיק בקלות וחדר בפעם אחת כחצי מטר, תפוסי תימהון התחלנו שוב לקדוח עד שהחלטנו להוציאו, לראות מה סיבת הדבר, לתמהוננו היה המקדח ריק מחול. החלפנו מבטים ובליבי נצנץ רעיון: רבותי, קראתי לשני חברי, כאן מים!... חברי נתמלאו בטחון וענו בקולם, אחרי: מים! מ-י-ם! תחי ראשון לציון!... במהירות הבזק הקיפה הבשורה את כל המושבה. הכל באו במרוצה מהשדות, אפילו בעריסה לא נשאר, הכל, מקטן עד גדול, פרצו ונהרו אל הבאר. רקדו, קפצו, הודו לאלוקים, התחבקו, התייפחו כילדים קטנים... בילינו יום, שמעטים כמוהו בחיי אדם"

לא הצגתי הפעם את הפריטים הנדירים או יקרי הערך שיש באוסף שלי. אבל לפעמים אפילו מאחורי פשוטים וזולים מסתתרים סיפורים מרתקים ומרגשים.

נמרוד דגני אוסף "ברזים בבולים" וכן "מים מתוקים: מהטבע ועד לשימוש הביתי".
כתובתו: nimrod@habonim.com

לבחור בטוב ביותר משה רימר

אחת הבעיות איתן מתמודד האספן התמאטי קשורה לבחירת הפריטים המתאימים ביותר לתצוגה. האספן עומד שוב ושוב בפני הדילמה האם פריט מסוים אותו תכנן לשלב בתצוגה, אמנם משקף בצורה הטובה ביותר את הידע התמאטי והידע הבולאי שלו, והאם ישיג עבורו את הניקוד הטוב הגבוה ביותר.

במאמר זה אנסה להדגים באמצעות מספר בולים מתוך האוסף שלי את השיקולים שהנחו אותי בבחירת הפריטים לתצוגה. המאמר עוסק בבולים בלבד, אולם שיקולים דומים ניתן להפעיל לגבי פריטים בולאיים אחרים דוגמת דברי בולים וחותמות.

האם להציג בולים חתומים או לא חתומים?

לדעתי התשובה לשאלה זו היא חד משמעית. יש להעדיף שימוש בבולים לא חתומים, בהם נושא הבול מוצג בצורה הברורה ביותר, ואשר מקנים לתצוגה מראה נקי ומסודר. קשה מאוד להשיג תוצאה דומה בעזרת בולם חתומים. למרבה הצער השופטים אינם מעריכים את האספן שהתאמץ והצליח להשיג בולים חתומים במצב מעולה, ואינם מעניקים לו כל תוספת ניקוד על מאמץ זה. כל זמן שכללי השיפוט לא ישתנו, אין לאספן כל סיבה להסתכן בקלקול חזות התצוגה בגלל המראה הלא נקי של הבולים המשולבים בה.

אני ממליץ לנהוג על פי הכלל הידוע, ולפיו "הבולים צריכים להיות נקיים, והמעטפות מלוכלכות". כלומר, יש להשתמש בבולים לא חתומים, ובמעטפות ש"הלכו בדואר".

האם להעדיף בולים עם תמונה של קונכייה שלמה או חלק מקונכייה?

קונכיית אוזן הים

לרוב עדיף להציג בול המראה תמונה חלקית של הקונכייה, וכדאי להתאמץ ולחפש את הבול המסוים הממחיש בצורה הטובה ביותר את הנקודה בה עוסק האספן. שני הבולים הנראים כאן מציגים את קונכיית אוזן הים, אולם בבול ממקסיקו (התחתון מבין השניים) רואים בבירור את שורת החורים שבגוף הקונכייה, חלק ממערכת הנשימה וההזנה של הרכיכה.

יש להביא בחשבון כי בחלק מן המקרים יתקשה השופט, שאינו מכיר את הנושא לעומקו, להבין כיצד נראית הקונכייה השלמה. יש לשקול במקרים אלו להציג את שני הבולים זה בצד זה, ולהוסיף כיתוב מתאים שיסביר את הקשר בין התמונה החלקית והתמונה השלמה. "הצגה כפולה" זו לגיטימית, משום שהבולים משלימים זה את זה, וכל בול מספק מידע נוסף.

עד כמה צריכה הקונכייה להיות מרכיב מרכזי בבול?

תצוגה בולים אינה מיועדת לבחון את יכולתם של השופטים במשחקים דוגמת "חפש את המטמון", וכדאי למציג לעשות כל שביכולתו על מנת שהנקודה אותה ביקש להעביר תהיה ברורה ממבט ראשון. לפיכך, רצוי להשתמש אך ורק בבולים בהם הקונכייה מהווה את הנושא המרכזי, והיא מופיעה באופן בולט וברור.

כמובן שמותר לאספן להחזיק בביתו בולים בהם מופיע "בדל קונכייה", ולהתענג על חדוות הגילוי של צדף קטנטן במקום נסתר בבול (ראה את קצה הקונכייה הקבורה בחול בבול משמאל), אולם צריך סיבה טובה כדי לשלב בול שכזה בתצוגה תמאטית.

הצדקה שכזו יכולה לבנוע משני כיוונים:

- האספן מבקש להמחיש נקודה תמאטית המוצגת היטב באמצעות בול זה. כך לדוגמה מציגים הבולים הבאים (מימין לשמאל) את הצוללים שעסקו באיסוף קונכיות הטרוכוס לטובת תעשיית הכפתורים, את העובדה שהקונכיות משמשות כחומר גלם להכנת עבודות אומנות, ואת הציפור הניזונה מבשרן של הרכיכות המוטלות על שפת הים.

- האספן מוכן להתפשר על איכות התצוגה התמאטית לטובת נקודה אחרת, דוגמת נדירות. גם במקרה זה מומלץ להתאמץ ולחפש עילה סבירה לשילוב הבול המסוים. בבולים הראשונים של איי בהמה הופיעה מימין לתמונת המלכה קונכייה של רכיכה המהווה מקור מזון חשוב לתושבי האי. ניתן היה להמחיש נקודה זו טוב יותר בעזרת בולים מודרניים, אבל באוסף שהוא מודרני במהותו חייב האספן לנצל כל הזדמנות לגיטימית לשילוב בולים קצת יותר "שווים".

אחד מהבולים הראשונים של איי בהמה.

האם הקונכייה חייבת להופיע בבול?

כמובן שלא. ההיפך הוא הנכון: ככל שיצליח האספן לשלב באוסף בולים שלכאורה אינם קשורים לנושא, ולהצדיק את הכללתם בתצוגה, כך יזכה להערכת השופטים ולניקוד גבוה יותר בסעיף "ידע תמאטי".

בול המראה אוניה בעלת שם של צדף הוא דוגמה טובה, אבל לא טובה מספיק. הקשר לנושא ברור ומובן גם למי שאינו מומחה בתחום.

דוגמאות טובות יותר הן אלו המעידות על הידע של האספן המומחה בתחום. כך, למשל, הבול מברזיל מציג את הטפיל הגורם למחלת הבילהרציה. כדי להתרבות חייב טפיל זה לחדור לגופם של חלזונות ממין מסוים, ואחת הדרכים להילחם בהתפשטות הבילהרציה היא להשמיד את החלזונות נושאי הטפיל.

הדוגמה הטובה ביותר (לפחות בתחום האיסוף שלי) הוא בבול קלאסי, שהונפק באוגנדה בסוף המאה התשע עשרה, תקופה בה שימשו הקונכיות כמטבע עובר לסוחר. ערכו של הבול נקוב בקונכיות, מה שכמובן ממחיש בצורה מצוינת את הנקודה התמאטית של השימוש בקונכיות כאמצעי תשלום. העובדה שמדובר בבול נדיר מעלה את ערכו של הבול כפריט מעולה לתצוגה.

לסיום

בעת הכנת האוסף לתצוגה חייב האספן להביט בכל בול ובול, ולשאול את עצמו האם זה הפריט הטוב ביותר שיש ברשותו לצורך הצגת הנקודה אותה הוא מבקש להמחיש. אין זה מספיק לשאול את השאלה הזו, אלא יש גם לענות עליה, ובכנות.

פעמים רבות אין לאספן ברירה, ועליו להסתפק בהצגת פריטים המצויים ברשותו, גם כאשר הוא יודע שאינם בהכרח הפריטים הטובים ביותר הקיימים בשוק. כל זמן שהאספן יהיה מודע לכך, ויסמן לעצמו את הפריטים אותם עליו להשתדל ולהחליף בטובים יותר, כל הסיכוי שיצליח להתקדם ולשפר את איכות התצוגה.

בהצלחה.

משה רימר הוא עורך שובל, ועורך נושאות לשעבר. משה אוסף את נושא הרכיכות, ומציג אותן ברמה הבינלאומית. כתובתו לתגובות: rimer@netvision.net.il

כשארית ונמר נפגשו על שבעת הימים

דואר צבאי – בין אם מדובר בדואר בין יחידות צבאיות או בין הצבא לגורמים אזרחיים, הוא כר מחקר פורה ומרתק לאספני תולדות הדואר ולאספני נושאים גם יחד. מרבית הפריטים בידי האספנים באים מהתכתבויות שבין הצבא לאזרחות, ובמיוחד בין חיילים

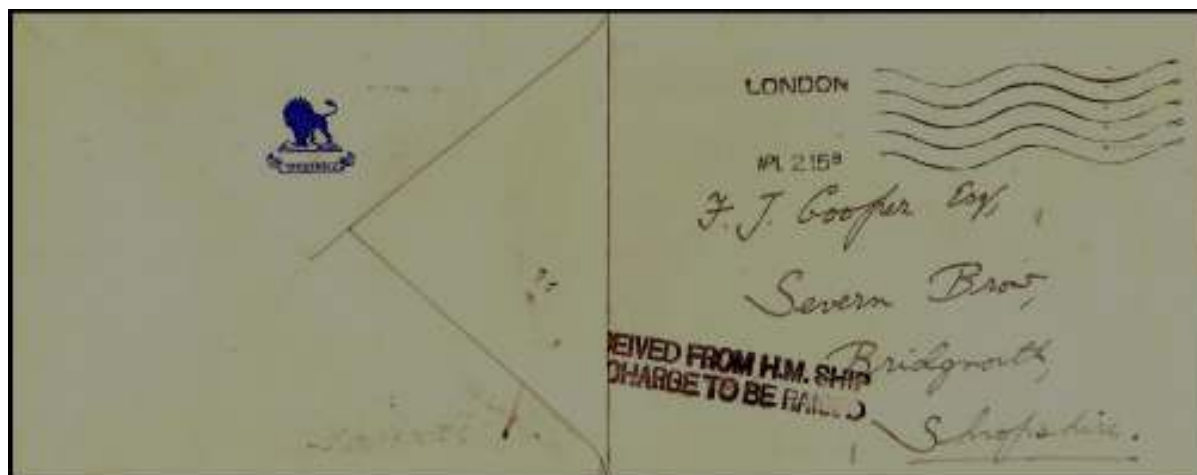
למשפחותיהם שבעורף. אספני תולדות הדואר גילו במהלך השנים הררים של מידע המאפשר להם לגלות מאיזו יחידה נשלח המכתב והיכן היא היתה מוצבת. בדרך כלל פרטים כגון אלה פחות מעניינים אותנו, אספני הנושאים. עבורנו חשובים דברים כמו כינויה של יחידה זו או אחרת או שמה של ספינת הצי ממנה נשלח המכתב. מידע זה מופיע לעיתים במפורש בחותמות או שניתן לגלותו בדרך עקיפה.

במאמר זה אציג ששה פריטים מתוך אוסף החתולים הגדולים שלי. כל הפריטים הם של דואר חיילים משתי מלחמות העולם. שלושה מהם אינם מבוטלים, משום שדואר חיילים היה פטור מדמי דואר (אם לא נשלח בדואר אויר או בדואר רשום). שני פריטים מבוטלים מגיעים מאנגליה של המחצית השנייה של מלחמת העולם הראשונה, כאשר הדואר המלכותי כרע תחת נטל דואר החיילים ונאלץ לדרוש מהם תשלום. האם הפריט הששי והאחרון מבוטל – את זאת אשאיר לכם לקבוע.

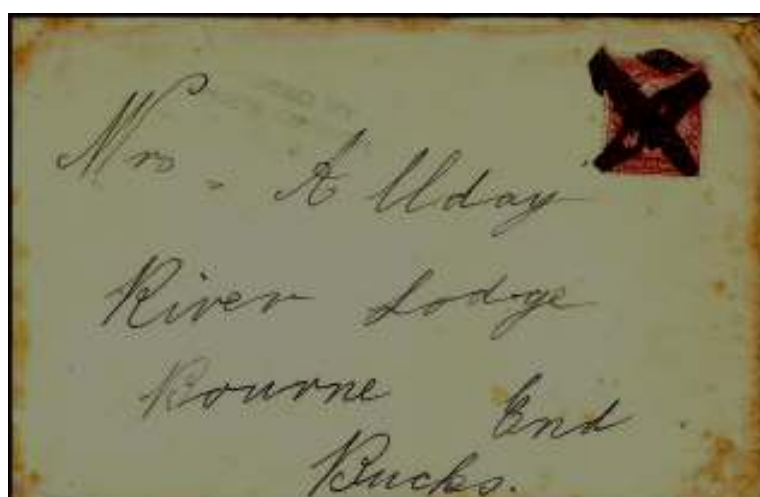
המכתב הראשון מבוטל בשני בולים של חצי פני מוחתמים בחותמות עגולות עם שמונה קוים מקבילים. בצד שמאל למטה מופיעה חותמת צנזר עגולה שנקראת לעיתים "פקק בירה" בגלל צורתה, ובתוכה חתימה של הקצין שצינזר את המכתב. שילוב זה של החותמת שעל הבולים, חותמת וחתימת הצנזר מאפשר לנו לדעת בוודאות שהמכתב הזה נשלח ממלח ששירת על ספינת הוד מלכותו "טייגר", ולכן יש לו קשר

לאוסף שלי. שני המכתבים הבאים נשלחו מספינה אחת של הצי הבריטי, ספינת הוד מלכותו "ליון" (אריה באנגלית). הדמיון וההבדלים ביניהם יכולים ללמדנו רבות על דואר חיילים ממלחמת העולם הראשונה, ולפיכך אתעכב עליהם בקצרה ואנסה באמצעותם להאיר את דרכי הזיהוי של פריטי דואר חיילים.

המעטפה הראשונה נושאת שלוש חותמות והדפס על גבה. ההדפס מראה אריה ניצב על סלע ומתחתיו המלה האנגלית BEWARE - "היזהר" או "הישמר לך". שילוב האזור והסיסמה הוא סימלה של הספינה "ליון" ומעטפות עם סמל זה היו זמינות רק לצוות הספינה. אולם ייתכן שמעטפה כזאת עברה לספינה אחרת בכליו של מלח או קצין שהוצב מחדש ושכח להחזיר את המעטפה שברשותו לצוות ה"ליון". שתיים מהחותמות על חזית המעטפה אינן יכולות לסייע לנו במתן תשובה חד משמעית, משום שהן דואריות במובהק – חותמת גלים ותאריך מלונדון, וחותמת המציינת שהמכתב התקבל מספינת הצי המלכותי ואין לגבות תשלום עבורו (RECEIVED FROM H.M. SHIP \ NO CHARGE TO BE RAISED – חלקה השמאלי של החותמת הוטבע מעבר לגבולות המעטפה). החותמת השלישית היא יותר שימושית, או ליתר דיוק היתה כזאת לפני שדהתה ונעלמה כמעט לחלוטין. מתחת לחלק השמאלי של חותמת הדואר מלונדון ניתן לראות על המעטפה (אך לצערי לא בסריקה) שרידים של חותמת טורקיז של הצנזור מהספינה. צורתה המדויקת של החותמת מאפשרת את זיהויה כחותמת הצנזור מהספינה "ליון".

גם המעטפה משמאל נשלחה מה"ליון", והיא ניתנת לזיהוי בזכות שני מאפיינים. ראשית, הבול בעריך של פני אחד מוחתם בחותמת המראה שני תותחים מוצלבים. בחותמת שני פגמים ייחודיים – שני ה"חורים" באחד התותחים ו"ענן העשן" המיתמר מאותו תותח. בזכותם ניתן לזהות אותה כחותמת שידוע שהיתה על גבי ה"ליון" בסוף 1917

וב- 1918. משמאל לבול ולחותמת ניתן לראות חותמת צנזור בצבע כחול טורקיז (PASSED BY \ SHIP'S CENSOR \ NO 3) שהיתה בשימוש על גבי ה"ליון" – זו אותה חותמת ששרידיה הדהויים ניתנים עדיין לזיהוי על המעטפה הקודמת.

מהצי הבריטי נעבור לצי האוסטרי. במלחמת העולם הראשונה היו לקיסרות האוסטרו-הונגרית נמלי ים בים השחור (ברומניה של ימינו) ובים האדריאטי (באיזור שלימים נקרא יוגוסלביה). הנמל העיקרי היה בים האדריאטי, בעיר בשם פולה. הגלויה מימין נשלחה מנמל זה מספינה שעגנה בו ושמה "לאופארד" (נמר), כפי שנכתב בבירור בחותמת.

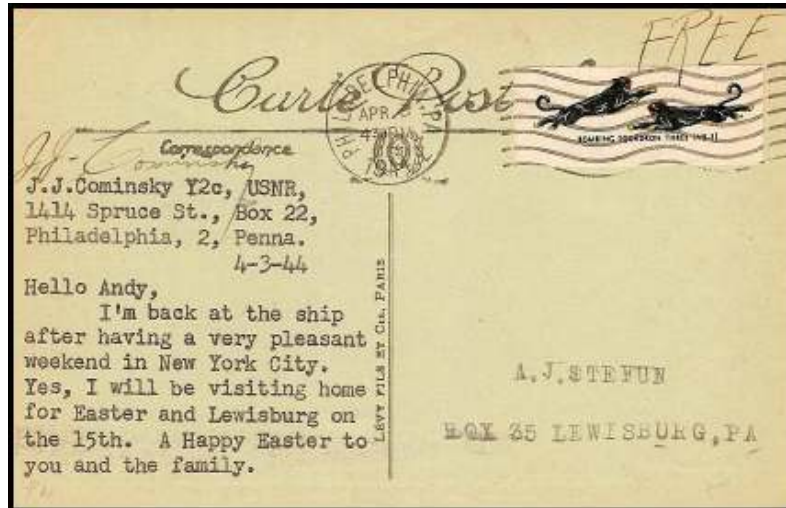
ועם בנמרים עסקין – בואו נעבור לנמר אחר ולמלחמה אחרת. המעטפה הבאה מגיעה מהצי של גרמניה הנאצית, מספינה שגם שמה היה "לאופארד". אבל בניגוד לצי האוסטרו-הונגרי, שהירשה את השימוש בשמות ספינותיו בחותמות שנשאו דברי הדואר שנשלחו מהן, בצי הגרמני היה הקפדה רבה יותר על בטחון שדה. החותמות היחידות על גבי המעטפה הן ציון שהיא נשלחה מדואר צבאי (FELDPOST – דואר שדה), חותמת תאריך דוארית (4 באוקטובר 1939) וחותמת של יחידת דואר צבאי מס' 17023. הארכיונים של הצבא הנאצי שרדו כמעט בשלמותם, כך שאנו יכולים לשייך כמעט כל חותמת דואר צבאי ליחידה שבה היא היתה בשימוש, לגלות היכן היחידה נמצאה בכל עת במהלך המלחמה ובאילו מבצעים היא נטלה חלק. יחידת הדואר הצבאית מס' 17023 הייתה ספינת הרייך "לאופארד", כך שמכתב זה שייך גם הוא לאוסף תימאטי בנושא חתולים גדולים, הגם שהנמר מופיע בצורה סמויה מן העין.

ולסיום המסע שלנו עם פריטי דואר צבאי ימי נפנה לצי האמריקאי במלחמת העולם השנייה. הגלויה שלהלן נשלחה על ידי **ג. ג. קומינסקי**, קצין ימי זוטרי בכוחות המילואים של הצי האמריקאי. בראשית אפריל 1944 הוא שהה בכתובת אזרחית בפילדלפיה, ומשם הוא שלח גלויה לידיד או לבן משפחה עם פירוט תוכניותיו

לחופשת הפסחא הקרובה. למרות ציון מעמדו כחייל בשירות, בהיותו בחופשה הדואר שלו היה חייב בביל. אבל קומינסקי היה אדם בעל תושייה. הוא הדביק על גבי הגלויה תוית של יחידתו ורשם מעליה את המלה FREE - חינם או פטור מתשלום, חתם מעל שמו ודרגתו כפי שהיה עושה עם דבר דואר שהיה שולח מיחידתו ומסר את הגלויה לידי שירות הדואר האזרחי (מן הסתם הכניס אותה לתיבת דואר מזדמנת). אם מחמת רגש פטריוטי של ימי מלחמה, או מחוסר תשומת לב, הגלויה הזאת הועברה במסגרת

הדואר האזרחי כאילו היתה מבוטלת – התוית שהדביק קומינסקי הוחתמה בו ביום במכונת החתמה אזרחית בפילדלפיה והמשיכה בדרכה אל הנמען מבלי שתצוין עליה דרישה לתשלום דמי דואר. האם התייחסו פקידי הדואר לתוית כאל תחליף ביול? כיום אי אפשר לדעת מה קרה – אבל התוית המוחתמת, ציון מעמדו של השולח כחייל בשירות והכיתוב "חינם" בכתב ידו אפשרו להגלויה לעבור בדואר חינם אין כסף. לדעתי יש בנסיבות האלה להצדיק התייחסות חריגה אל התוית כתחליף ביול.

התוית מראה נמרים שחורים המזנקים זה לכיוונו של זה. מתחת להם מופיע הכיתוב "להק המפציצים השלישי". להק זה, שהיה מוצב על גבי נושאת מטוסים, השתתף בכמה מהקרבות המכריעים של המלחמה באוקיינוס השקט ובתחילת 1944 הועבר לצי האטלנטי לקראת הפלישה לאירופה. סמלו של הלהק היה הנמרים השחורים

האלה, וציור זה עיטר את צידי מטוסיו. נמרים שחורים נקראים באנגלית "פנתרים" או "פנתרים שחורים". כינוי זה – גאוותם של טייסי הלהק ואנשיו – הפך לימים לשמה של תנועות המחאה של השחורים באמריקה ושל אנשי שכונות המצוקה בישראל.

רון ברגר, רח' שחראי 2, ירושלים 96470. bergeron@012.net.il

נושאן
בטאון איליית
אגודה ישראלית לביטחון תחבורות
ISRAEL

לא קיבלת את נושאונט?

נושאונט, העיתון הבולאי המקוון הראשון בשפה העברית, מופץ ארבע פעמים בשנה. כל חברי איל"ת זכאים לקבל אותו, אולם לצורך הפצת נושאונט אנו זקוקים לכתובת הדואר האלקטרוני (e-mail) שלכם. כתובתכם תשמש את ועד האגודה ואת העורכים לצרכי פעילות האגודה בלבד. פנו אלינו עוד היום לכתובת noson.ed@gmail.com, וגם אתם תקבלו את נושאונט.

בולי הבריאות של ניו זילנד

בשנת 1919 החלו לפעול בניו זילנד מחנות בריאות לילדים ובני נוער. במחנה הראשון היו 55 ילדים, שסבלו מתזונה לקויה ומבעיות פיזיות קלות. המחנה פעל שלושה שבועות בקיץ והתקיימו בו פעילויות ספורט, נופש והבראה. ב-1926 העלתה תושבת ניו זילנד בשם **קריסטין נילסן**, רעיון כיצד למצוא מימון עבור מחנות אלו. מספר שנים קודם לכן ביקרה נילסן בארץ הולדתה, דנמרק, ושם ראתה את "תויות חג המולד". מדוע, כך חשבה, לא להעתיק את הרעיון?

בול הבריאות הראשון של ניו זילנד שעליו המילה Health.

כך נולדו בולי הבריאות של ניו זילנד. בולים אלו הם בולי צדקה לכל דבר: הערך הנקוב שלהם גבוה מערכם לשימוש בדואר. ההפרש במחיר הוא תרומה למטרת צדקה כלשהיא. במקרה של ניו זילנד המטרה היא בריאות הילדים, והמילה Health מתנוססת על גבם. בולי הבריאות הראשונים הונפקו בשנת 1929. כעבור שנתיים הונפקו בולי "הילד האדום" ו"הילד הכחול", שהמילה Health מתנוססת באופן בולט במרכזם. בולים אלו (בעיצוב זהה, אך בהבדל צבע וערך נקוב) הם המפורסמים והיקרים מכולם. מאז חלפו כ-80 שנה, והנפקות הבריאות היו למסורת שנתית הנשמרת בקפדנות.

1938: שלושה ילדים משחקים בכדור ים.

1933: הדרך לבריאות - ילד משחק בכדור מובילה לחוף. ביום שטוף שמש.

מחנות הבריאות - יש 8 כאלה בניו זילנד - שוכנים לחוף הים. בעובדה זו אין פלא, שהרי ניו זילנד היא אי המוקף באוקיינוס השקט. כפועל יוצא, מירב הפעילויות במחנות

קשורות בשחייה, שיט, דיג, צלילה והנאות של חוף הים, והדבר גם משתקף בעיצוב רבים מהבולים. לבולים משנת 1938 יש סיפור מעניין: המעצב השתמש ב-3 צילומים - צילום של שלושת הילדים משחקים ליד מפרץ, צילום אחר של כדור ים וצילום נוסף, המהווה את הרקע המופיע בבול. חיבור שלושת הצילומים נותן את הבול שלפנינו, וניתן לראות שהכדור "שתול" באופן מלאכותי באיור הבול. אגב, ב-1940 יצאו שוב בולים בעיצוב זהה עקב הקושי בהכנת בולים חדשים בגלל מלחמת העולם. שנה אחר כך הונפקו אותם בולים עם הדפס רכב "1941".

לקראת הנפקת הבול ב-1957 הוכרזה תחרות צילומים בנושא ים בכל רחבי ניו זילנד. 1298 צילומים נתקבלו, אך אף אחד לא נמצא ראוי להכנת בול. לכן השתמשו, בשירות הבולאי, בציורים שכבר הוגשו בשנים קודמות. הבול הראשון בסידרה – ילד בסירת קנו ולפניו 2 ילדים מתרחצים. בבול השני- תרגיל "בריצת מציל" לתוך הים. המציל קשור בחבל ארוך, אותו מחזיקים ארבעה נערים נוספים, כדי שיוכלו למשוך את המציל עם הטובע שבזרועותיו חזרה לחוף.

הנושאים בבולי הבריאות הם רבים ומגוונים – וברוב המקרים קשורים, בצורה זו או אחרת, לילדים ולמחנות. יחד עם זאת רבים מהבולים מתקשרים לנושאי מים: ים, סירות, דיג, צלילה, בטיחות בים ופעילות חוף. ב-1968, שנה אולימפית, הונפק בול המראה ילדה בתחרות שחיה. ב-1979 הנושא היה "חיים במים", ואחד הבולים מראה נער המתעד את החיים מתחת לפני המים באמצעות מצלמה. סדרת הבולים משנת 1981 מדגימה דייג באמצעות חכות ורובי חיצים.

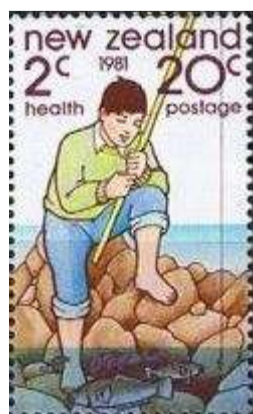

חליפת הצלה.

בולי הבריאות שימשו גם כדרך להדגשת נושא "זהירות ובטיחות ילדים במים". כך, למשל, באחד הבולים של 1998 רואים ילדה הלובשת בצורה נכונה חליפת הצלה. מינהלת הבטיחות הארצית למניעת טביעה בניו זילנד מציינת, שמאז 1980 ירד מספר מקרי הטביעה ב-40% בעקבות פרסומים שונים, ובכללם הבולים!

בולי הבריאות יצאו בתחילה כבול בודד (לעיתים הבול היחיד בניו זילנד באותה שנה) ואחר כך כסדרה של 2 בולים זהים בצבעים שונים. החל משנות ה-50' הונפקה בכל שנה סדרה של 2-3 בולים בעיצוב שונה. מזה שנים רבות מונפק גם גליון מזכרת המוסיף ליופיה של סדרת בולי הבריאות השנתית. אגב, מבצעי קידום מכירות של הבולים מנוהלים

מידי שנה על ידי בתי ספר ועל ידי מחנות הבריאות עצמם, בהפצה מדלת לדלת ובדוכנים מיוחדים. ניתן לומר שמחנות הבריאות ובולי הבריאות הפכו לחלק בלתי נפרד מהתפתחות מדיניות הרווחה ניו זילנד ומהתרבות הבולאית שם.

20 סנט עבור הדואר,
שני סנט תרומה
למחנות הבריאות.

אני ממליץ לבקר באתר של השירות הבולאי הניו זילנדי <http://stamps.nzpost.co.nz> בקישור ("בולים מן העבר – Stamps, Historical Issues"), שם תמצאו פירוט של כל בולי ניו זילנד, עם תמונותיהם והסיפור שמאחוריהם. אתר מעניין נוסף שייך לאספן הניו זילנדי **טרי הופר**. הוא העלה באתר שלו אלפי (!) סריקות של מעטפות יום ראשון של "בולי בריאות". אפשר לגלוש שעות בהנאה רבה: www.newzealandcovers.com

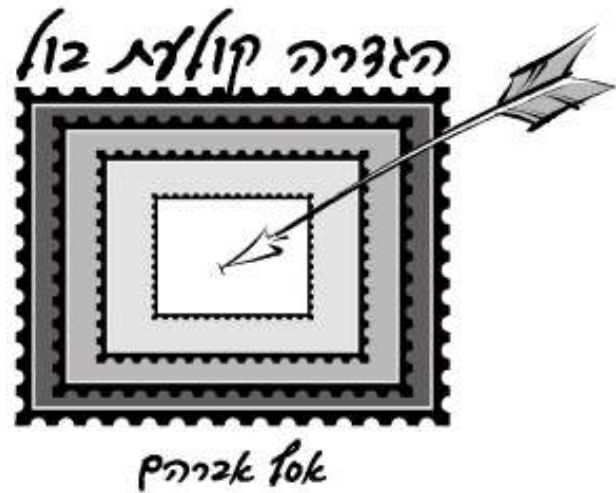
שמרו על בריאותכם!

דובוש

דובוש אוסף בולי ילדים, דובים ודפוס על בולים.
כתובתו: יורם כהן, קיבוץ כפר עזה, ד.ג. הנגב 85142. dobush@yahoo.com

תוית דואר רשום

דואר רשום הוא שירות דוארי של משלוח משודרג. השולח מקבל אישור המעיד על משלוח דבר הדואר, והנמען צריך לאשר בחתימתו שהוא קיבל אותו. לשולח ולרשויות הדואר יש אפשרות מעקב אחרי מעבר הפריט בדואר ולוודא את הגעתו לידי הנמען. השירות ניתן תמורת תוספת תשלום, ומספר מדינות אף הנפיקו בולים יעודיים לצורך זה.

פריט דואר רשום מסומן בתוית שעליה האות R (לרוב בצד שמאל) מספר הפריט (לרוב בצד ימין) ושם המדינה והעיר מעל המספר. השימוש בתויות דואר רשום החל בגרמניה ובסקנדינביה בשנות השבעים של המאה ה-19, ובשנת 1882 נקבע כתקן של איגוד הדואר העולמי.

מספר מצומצם של תויות דואר רשום הן גם בעלות ערך תימאטי. בדוגמא להלן נראית תוית דואר רשום מהולנד, שהונפקה במיוחד לכבוד טורניר שחמט שנערך בכרונינגן בשנת 1946. בתוית זו נעשה שימוש רק בסניף הזמני שפעל באתר התחרות.

אסף אברהם, אספן של בולי בריטניה, מוציא לאור את המילון האנציקלופדי החדש לבולאות ולדואר – ראה באתר האינטרנט www.philapub.com. כתובתו לצורך תגובות: stamp@nana.co.il.

הבול שלי – הגשמת חלום

בשנים האחרונות התפתחה תעשייה בולאית של "הבול שלי". המדובר בגליונות בולים גנריים, כאשר בצד הבול יש שובל בו מדפיסים ציור אותו מספק אדם פרטי. ידוע לי שאספנים רבים לא אוהבים את הבולים הללו, מה עוד שהם אינם מותרים לתצוגה (כי השובל הפרטי אינו קשור בתהליך הובלת הדואר). מנקודת המבט שלי הפורמט הזה הוא נהדר. ראשית, אני יכול לצייר בולים בתחום האיסוף שלי – נטיעות, ייעור וט"ו בשבט. שנית – וזה העיקר – כמעצב גרפי בדימוס ומאייר בהווה, היכולת לצייר בול במו ידי היא הגשמת חלום.

מדינות רבות כבר הנפיקו בולים בפורמט "הבול שלי", וכל אחד – לא רק אזרח המדינה המנפיקה – יכול לספק ציור. כיוון שכך, החלטתי לפתוח אוסף חדש, המכיל בולים פרי מכחולי. אני משתמש בבולים גנריים מכל רחבי העולם, ובלבד שנושא הבול הגנרי מתאים גם הוא לתחום האיסוף שלי ובכך

מתקבלת שלמות תימאטית מלאה. אולי צריך לקרוא לאיסוף הזה "הבול המירבי שלי", על משקל גלוית מירב. האוסף החדש שלי עודנו קטן, אך אני מאמין שכמו כל שתיל גם הוא ישגשג עם מעט אהבה ותשומת לב.

אני מצרף מספר דוגמאות מתוך האוסף החדש שלי. הראשונה היא מיוון, והבול הגנרי מראה עץ זית. בדוגמא מניו-זילנד אני מציג גליון שלם, כאשר בצד ימין של הגליון נראה ציור הט"ו בשבט שלי בגודל מלא. הדוגמא האחרונה היא מהארץ, והבול הגנרי לקוח מסדרת הפרחים. בגליונות בולים אלו נעשה שימוש במסגרת התערוכה בירושלים בשנת 2006.

סוג אחר של בולים בעיצוב עצמי הוא "צייר לך בול" במקרה זה הופך הציור הפרטי לחלק אינטגרלי של עיצוב הבול, והבולים הם כשרים לתצוגה (אם כי השופטים מתייחסים אליהם בחוסר אהדה – בבחינת כשר אבל מסריח). בארץ הופעל "צייר לך בול" רק פעם אחת, בתערוכת תלאבול 2004, וגם כאן ניצלתי את ההזדמנות לייצר בול פורח פרי מכחולי. כולי תקווה שבמסגרת אליפות העולם בבולאות, שתערך בתל אביב בחודש מאי הקרוב, ייערך מבצע דומה, ותינתן לי ההזדמנות להגדיל את האוסף של הבולים מעשה ידי.

אני יודע שאספנים תימאטיים רבים נוהגים לצייר בולים בנושאים הקרובים לליבם. האם יש מבין חברי איל"ת עוד מישהו המקפיד על קיומו של קשר תימאטי עם הבול הגנרי? אם כן, אשמח לשמוע על כך.

בברכה,
יאיר רול

פתרון החידה הבולאית

סדר נזיקין

סדר קדשים

סדר טהרות

ששת הבולים אותם הצגנו בפעם שעברה מייצגים את ששת סדרי המשנה. סידורם הנכון הוא, כמובן, על פי סדר המשנה, המוכר בראשי התיבות זמ"ן נק"ט.

הבול משוודיה מראה זרעים, והוא מייצג את הסדר הראשון של המשנה - סדר זרעים. הבול הישראלי מציין את "מועדים לשמחה", ולפיכך מייצג את סדר מועדים. הבול הבלגי הונפק לציון 50 שנה למתן זכות ההצבעה לנשים.

הסדר הרביעי של המשנה – סדר נזיקין – מיוצג על ידי הבול מטורקיה, המציג את נזקיה של תאונת דרכים. הבול מאוסטריה, המציג את ארון הקודש בבית הכנסת בוינה, מייצג את סדר קדשים. ולבסוף, הבול מדנמרק מראה רחיצת ידיים, והוא מייצג את סדר טהרות.

סדרי המשנה היו הנושא של סדרות מועדים לשמחה בשנים תשס"ו ותשס"ז. על אף שהסדרות חדשות ומוכרות, בחרנו להביא אותן כאן לשם שלמות הפתרון.

סדר זרעים

סדר מועד

סדר נשים

מבין הפותרים נכונה את החידה עלה בגורל שמם של **אריאל ויוני דואק**, והם זוכים בפרס מתנת התאחדות בולאי ישראל.